JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

JULIANE KOKOTT

13 päivänä heinäkuuta 2006 [1]

I Johdanto

1. Nyt käsiteltävän ennakkoratkaisuasian taustalla on kysymys siitä, voiko öljyalan konserni määrätä huoltamoille, joiden tavarantoimittaja se on, sitovia hintoja, joilla näiden täytyy myydä sen polttoainetta kuluttajille, ja millä ehdoilla se voi määrätä niitä. Tällaisista hintasitoumuksista määrätään sopimuksissa, joita espanjalaisella öljyyhtiöllä Compañía Española de Petróleos SA:lla (CEPSA) on tapana tehdä huoltamoyrittäjien kanssa, missä yhteydessä näitä sopimuksia kutsutaan komissio- tai edustussopimuksiksi. Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio (Espanjan huoltamoyrittäjien liitto, jäljempänä Confederación) pitää tätä käytäntöä kilpailunvastaisena ja on tehnyt siitä kantelun Espanjassa.

2. Euroopan komission asiassa Repsol [2] äskettäin tekemän päätöksen jälkeen on siten jälleen tutkittava kilpailuoikeuden kannalta espanjalaisen öljy-yhtiön ja sellaisten huoltamoyrittäjien välisiä oikeussuhteita, joiden tavarantoimittaja se on. Myös Espanjan kansallisen oikeuden mukaan kilpailua koskevia kysymyksiä käsittelevät viranomaiset ja tuomioistuimet ovat käsitelleet tätä aihetta jo useaan kertaan ja päätyneet hyvin erilaisiin lopputuloksiin.

II Asiaa koskeva lainsäädäntö

A *Yhteisön oikeus*

3. Primäärioikeuden tasolla on mainittava EY 81 artikla, jonka sanamuoto on seuraava:

"1) Yhteismarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien pää-

1 – Alkuperäinen kieli: saksa.

2 – Asiassa COMP/B-1/38.348 – Repsol 12.4.2006 tehty komission päätös (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä).

tökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

a) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;

b) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;

– –

2) Tämän artiklan mukaan kielletyt sopimukset ja päätökset ovat mitättömiä.

3) Voidaan kuitenkin julistaa, että 1 kohdan määräykset eivät koske

– yritysten välistä sopimusta tai yritysten välisten sopimusten ryhmää,

– yritysten yhteenliittymän päätöstä tai yritysten yhteenliittymien päätösten ryhmää,

– yhdenmukaistettua menettelytapaa tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmää,

joka osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä jättäen kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä:

a) asettamatta asianomaisille yrityksille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi;

b) antamatta näille yrityksille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia tuotteita."

4. Johdetusta oikeudesta merkityksellisiä ovat kaksi komission ryhmäpoikkeusase-

tusta: perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan [3] soveltamisesta yksinostosopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annettu komission asetus (ETY) N:o 1984/83 [4] (jäljempänä asetus N:o 1984/83) ja EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 22 päivänä joulukuuta 1999 annettu komission asetus (EY) N:o 2790/1999 [5] (jäljempänä asetus N:o 2790/1999).

5. Asetus N:o 1984/83 oli voimassa 31.12.1999 saakka. [6] Sen III osastossa säädettiin otsikolla "Erityiset säännökset huoltamosopimuksista" muun muassa seuraavaa:

"10 artikla

Perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla julistetaan, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta ei tämän asetuksen 11–13 artiklassa säädetyin edellytyksin koske sopimuksia, joiden osapuolina on ainoastaan kaksi yritystä ja joissa toinen osapuoli, jälleenmyyjä, antaa toiselle osapuolelle, tavarantoimittajalle, erityisten kaupallisten tai rahoitukseen liittyvien etujen vastikkeeksi sitoumuksen siitä, että jälleenmyyjä hankkii tiettyjä sopimuksessa määriteltyjä öljypohjaisia moottoriajoneuvojen polttoaineita tai tiettyjä sopimuksessa määriteltyjä öljypohjaisia moottoriajoneuvojen polttoaineita ja muita polttoaineita myytäväksi edelleen sopimuksessa mainitussa huoltamossa vain tavarantoimittajalta tai tähän yhdyssuhteessa olevalta yritykseltä tai muulta yritykseltä, jonka tehtäväksi tavarantoimittaja on antanut tavaroidensa myynnin.

11 artikla

Edellä 10 artiklassa mainitun velvoitteen lisäksi jälleenmyyjälle ei saa määrätä muita kilpailunrajoituksia kuin:

a) velvoitteen olla sopimuksessa mainitussa huoltamossa myymättä muiden yritysten toimittamia moottoriajoneuvojen polttoaineita ja muita polttoaineita;

b) velvoitteen olla sopimuksessa mainitussa huoltamossa käyttämättä muiden yritysten toimittamia voiteluaineita tai

3 – Nykyään EY 81 artiklan 3 kohta.

4 – EYVL L 173, s. 5. Tämä asetus annettiin perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 2 päivänä maaliskuuta 1965 annetussa neuvoston asetuksessa N:o 19/65/ETY (EYVL 36, s. 533) annetun valtuutuksen nojalla; tätä asetusta on viimeksi muutettu perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16 päivänä joulukuuta 2002 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 1/2003 (jäljempänä asetus N:o 1/2003, EYVL L 1, s. 1). Vrt. lisäksi 22.6.1983 annettu komission tiedonanto perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin (julkaistu alun perin EYVL:ssä 1983, C 355, s. 7; julkaistu uudelleen kokonaisuudessaan EYVL:ssä 1984, C 101, s. 2).

5 – EYVL L 336, s. 21. Myös tämä asetus annettiin asetuksessa N:o 19/65 ryhmäpoikkeusasetusten antamiseen annetun valtuutuksen nojalla.

6 – Asetus N:o 1984/83 oli sen 19 artiklan 2 kohdan mukaan alun perin voimassa 31.12.1997 saakka. Sen voimassaoloaikaa jatkettiin myöhemmin 31.12.1999 saakka (vrt. perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinmyynti- ja yksinostosopimusten ryhmiin annettujen asetusten (ETY) N:o 1983/83 ja (ETY) N:o 1984/83 muuttamisesta 30 päivänä heinäkuuta 1997 annetun komission asetuksen (EY) N:o 1582/97 (EYVL L 214, s. 27) 2 artikla). Lisäksi olivat vielä 31.5.2000 saakka voimassa asetuksessa N:o 1984/83 säädetyt asetuksen N:o 2790/1999 12 artiklan 1 kohdan mukaiset poikkeukset.

niihin liittyviä öljypohjaisia tuotteita, jos tavarantoimittaja tai tähän yhdyssuhteessa oleva yritys on antanut jälleenmyyjän saataville laitteiston tai muun moottoriajoneuvon välineistön taikka rahoittanut sen hankinnan;

c) velvoitteen olla mainostamatta sopimuksessa mainitussa huoltamossa tai sen ulkopuolella muiden yritysten toimittamia tavaroita muutoin kuin siinä suhteessa, jossa niiden myynti on huoltamossa toteutuvaan kokonaisliikevaihtoon;

d) velvoitteen antaa tavarantoimittajan tai tämän osoittaman yrityksen huoltaa laitteet, jotka tavarantoimittaja tai tähän yhdyssuhteessa oleva yritys omistaa tai on rahoittanut.

12 artikla

1) Mitä 10 artiklassa säädetään, ei sovelleta, jos:

a) tavarantoimittaja tai tähän sidossuhteessa oleva yritys määrää jälleenmyyjälle yksinostovelvoitteita, jotka koskevat muita tavaroita kuin moottoriajoneuvojen polttoaineita ja muita polttoaineita taikka palveluja, lukuun ottamatta 11 artiklan b ja d alakohdassa tarkoitettuja velvoitteita;

b) tavarantoimittaja rajoittaa jälleenmyyjän vapautta hankkia tämän valitsemalta yritykseltä palveluja tai tavaroita, joihin ei tämän osaston säännösten mukaan voida soveltaa yksinostovelvoitetta eikä kilpailevien tuotteiden jakelua koskevaa kieltoa;

c) sopimus tehdään määräämättömäksi ajaksi tai yli kymmeneksi vuodeksi;

d) tavarantoimittaja velvoittaa jälleenmyyjän määräämään yksinostovelvoitteen tämän oikeusseuraajalle pidemmäksi ajaksi kuin jälleenmyyjä itse olisi ollut sidottu tavarantoimittajaan.

2) Poiketen siitä, mitä 1 kohdan c alakohdassa säädetään, voidaan, jos sopimus liittyy huoltamoon, jonka tavarantoimittaja vuokraa jälleenmyyjälle tai antaa tämän käytettäväksi jollain muulla oikeudellisella tai tosiasiallisella perusteella, tässä osastossa tarkoitettuja

yksinostovelvoitteita ja kilpailevien tuotteiden jakelua koskevaa kieltoa soveltaa jälleenmyyjään koko sen ajan, jonka tämä tosiasiallisesti toimii näissä tiloissa."

6. Asetus N:o 1984/83 ja muut tuolloin voimassa olleet ryhmäpoikkeusasetukset kumottiin 1.6.2000 lähtien asetuksella N:o 2790/1999, jolla otettiin käyttöön tiettyjen vertikaalisten sopimusten osalta,[7] siltä osin kuin ne kuuluvat EY 81 artiklan soveltamisalaan ja sisältävät vertikaalisia rajoituksia,[8] yleinen, 31.5.2010 saakka voimassa oleva ryhmäpoikkeus[9] (jäljempänä myös uusi ryhmäpoikkeus).

7. Asetuksen N:o 2790/1999 3 artiklan mukaan uutta ryhmäpoikkeusta ei sovelleta, jos markkinaosuus ylittää 30 prosenttia. Tämän lisäksi asetuksen N:o 2790/1999 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään, että uutta ryhmäpoikkeusta ei sovelleta vertikaalisiin sopimuksiin, joilla pyritään rajoittamaan ostajan mahdollisuutta asettaa oma jälleenmyyntihinta.

7 – Lyhyesti ilmaistuna vertikaaliset sopimukset ovat sellaisten yritysten välisiä sopimuksia, jotka toimivat eri tuotanto- tai jakeluportailla; vrt. tarkemmin asetuksen N:o 2790/1999 2 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta.

8 – Lyhyesti ilmaistuna vertikaaliset rajoitukset ovat vertikaalisiin sopimuksiin (vrt. alaviite 7) sisältyviä kilpailunrajoituksia; vrt. tarkemmin asetuksen N:o 2790/1999 2 artiklan 1 kohdan toinen alakohta.

9 – Vrt. asetuksen N:o 2790/1999 13 artikla. Niiden sopimusten osalta, jotka olivat jo voimassa 31.5.2000 ja jotka täyttivät kyllä asetuksessa N:o 1984/83 vapautukselle asetetut edellytykset mutta eivät asetuksen N:o 2790/1999 mukaisia edellytyksiä, viimeksi mainitun asetuksen 12 artiklan 2 kohdassa säädettiin 31.12.2001 saakka voimassa olleesta siirtymäajasta.

B *Kansallinen lainsäädäntö*

8. Espanjan lainsäädännön osalta on mainittava kilpailun suojelemisesta 17.7.1989 annettu laki nro 16/1989 (Ley de Defensa de la Competencia),[10] jonka 1 §:n 1 momentissa nojaudutaan "kiellettyjen menettelytapojen" määritelmän osalta tiiviisti EY 81 artiklan 1 kohtaan seuraavin sanamuodoin:

"Kiellettyjä ovat kaikki sopimukset, päätökset tai yhteiset suositukset taikka yhdenmukaistetut tai tietoisesti samansuuntaiset menettelytavat, joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua kansallisilla markkinoilla tai niiden osalla, tai joista seuraa tai voi seurata, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy kansallisilla markkinoilla tai niiden osalla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset tai menettelytavat:

A) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan hintoja tai muita kauppa- tai palveluehtoja,

– –."

10 – BOE nro 170, 18.7.1989, s. 22747.

9. Ley de Defensa de la Competencian täytäntöön panemiseksi annettiin 21.2.1992 kuninkaan asetus, Real Decreto nro 157/1992. [11] Sen 1 §:n 1 momentissa säädetään otsikolla "Ryhmäpoikkeukset" seuraavaa:

"[Ley de Defensa de la Competencian] 5 §:n 1 momentin A kohdan mukaisesti sallitaan sopimukset, joihin osallistuu yksinomaan kaksi yritystä, jotka kuuluvat johonkin seuraavista ryhmistä, ja jotka vaikuttavat yksinomaan kansallisiin markkinoihin ja täyttävät seuraavat edellytykset:

– –

B) yksinostosopimukset, joissa sopimuspuoli sitoutuu ostamaan jälleenmyyntiä varten tiettyjä sopimuksessa tarkoitettuja tuotteita yksinomaan toiselta sopimuspuolelta, tähän yhteydessä olevilta yrityksiltä tai kolmansilta yrityksiltä, jotka ovat tämän jakeluyrityksiä, sillä edellytyksellä, että sopimukset ovat [asetuksen N:o 1984/83] säännösten mukaisia.

– –"

11 – BOE nro 52, 29.2.1992, s. 7106.

10. Tämä kuninkaan asetus on sittemmin kumottu ja korvattu 28.3.2003 annetulla kuninkaan asetuksella nro 378/2003, [12] jolla pannaan täytäntöön yhteisön tasolla annetut uudet säännökset, erityisesti asetus N:o 2790/1999.

III Tosiseikasto ja pääasian oikeudenkäynti

11. Confederación teki 4.5.1995 Espanjan talousasioista vastaavalle ministeriölle [13] kantelun tietyistä espanjalaisista öljy-yhtiöistä, erityisesti CEPSAsta, huoltamoalan kilpailua rajoittavien menettelytapojen vuoksi. Confederación ym. piti siinä kilpailunvastaisina sellaisia komissio- tai edustussopimuksia, jotka ovat tavanomaisia CEPSAn ja sellaisten espanjalaisten huoltamoyrittäjien välillä, joiden tavarantoimittaja se on, ja joita – Confederaciónin sellaisten lausumien perusteella, joiden paikkansapitävyyttä ei ole tältä osin kiistetty – sovelletaan 95 prosentissa tapauksista CEPSA-huoltamoverkostossa.

12. Vaikka kaikkien tällaisten sopimusten sanamuoto ei ole sama, useimmille niistä

12 – BOE nro 90, 15.4.2003, s. 14851.

13 – Ministerio de Economía y Hacienda, Servicio de Defensa de la Competencia.

ovat kansallisen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan yhteisiä varsinkin seuraavat ominaispiirteet:

– Huoltamoyrittäjä sitoutuu myymään yksinomaan CEPSAn moottori- ja lämmityspolttoaineita CEPSAn vahvistamin vähittäismyyntihinnoin, myyntiehdoin ja -keinoin sekä toimintatavoin.

Huoltamoyrittäjä ei saa sopimuksen voimassaoloaikana sallia suoraan eikä välillisesti yksinostosopimuksen kohteena olevien tuotteiden kanssa kilpailevien tuotteiden myyntiä eikä myynninedistämistä tai osallistua tällaisiin liiketoimiin siltä osin kuin ne pannaan vireille tai pyritään saattamaan päätökseen sopimuksen kohteena olevalla huoltamolla (tai sen lähistöllä).

– Huoltamoyrittäjä vastaa yksinostosopimuksen kattamiin tuotteisiin liittyvästä riskistä siitä hetkestä lähtien, jolloin hän vastaanottaa ne CEPSalta ja ne "kaadetaan huoltamon polttoainesäiliöiden täyttöaukosta".

Tästä hetkestä lähtien huoltamoyrittäjän velvollisuutena on säilyttää nämä tuotteet olosuhteissa, jotka ovat tarpeen niiden häviämisen tai vahingoittumisen estämiseksi, ja se vastaa sekä CEPSAan että kolmansiin osapuoliin nähden kaikesta tuotteiden häviämisestä, vahingoittumisesta tai sekoittumisesta sekä tästä mahdollisesti aiheutuvista vahingoista.

– Huoltamoyrittäjän on maksettava CEPSAlle polttoaineista yhdeksän päivän kuluessa siitä, kun ne on toimitettu huoltamolle, CEPSAn antaman maksuosoituksen mukaisesti.

– Huoltamoyrittäjä saa CEPSAlta huoltamoiden osalta kulloinkin voimassa olevia "myyntiprovisioita". Kyseiset provisiot, joihin kuuluu takuuprovisio, ovat suuruudeltaan tietty rahamäärä litralta (sen mukaan, onko kyseessä bensiini, dieselöljy A ja B vai dieselöljy C), johon lisätään kiinteä vuosihyvitys. CEPSA maksaa provisiot yhdeksän päivän kuluessa siitä, kun tavara on toimitettu huoltamolle.

13. Confederaciónin kantelun perusteella vireille pantu menettely lopetettiin osittain 7.11.1997. Confederación teki tästä aluksi

tuloksettoman hallintovalituksen Tribunal de Defensa de la Competenciaan ja valitti tämän jälkeen myös Audiencia Nacionaliin. Confederaciónin Audiencia Nacionalin tuomiosta tekemä kassaatiovalitus on nyt Tribunal Supremon [14] käsiteltävänä.

IV Ennakkoratkaisupyyntö ja asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa

14. Tribunal Supremo on 3.3.2005 tekemällään välipäätöksellä lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko asetuksen N:o 1984/83 10–13 artiklaa tulkittava siten, että niiden soveltamisalaan kuuluvat myös moottori- ja lämmityspolttoaineiden yksinmyyntisopimukset, joita kutsutaan komissio- tai edustussopimuksiksi ja joilla on seuraavat piirteet:

a) Huoltamoyrittäjä sitoutuu myymään yksinomaan tavarantoimittajan moottori- ja lämmityspolttoaineita tämän vahvistamin vähittäismyyntihinnoin, myyntiehdoin ja -keinoin sekä toimintatavoin.

b) Huoltamoyrittäjä vastaa tuotteisiin liittyvästä riskistä siitä hetkestä lähtien, jolloin tavarantoimittaja toimittaa he huoltamon polttoainesäiliöihin.

c) Vastaanottaessaan tuotteet huoltamoyrittäjä sitoutuu säilyttämään nämä tuotteet olosuhteissa, jotka ovat tarpeen niiden häviämisen tai vahingoittumisen estämiseksi, ja se vastaa sekä tavarantoimittajaan että kolmansiin osapuoliin nähden kaikesta tuotteiden häviämisestä, vahingoittumisesta tai sekoittumisesta sekä tästä mahdollisesti aiheutuvista vahingoista.

d) Huoltamoyrittäjän on maksettava tavarantoimittajalle moottori- ja lämmityspolttoaineista yhdeksän päivän kuluessa siitä, kun ne on toimitettu huoltamolle?"

15. Confederación ja CEPSA sekä Euroopan yhteisöjen komissio ovat esittäneet kirjallisia ja suullisia lausumiaan yhteisöjen tuomioistuimelle.

14 – Jäljempänä myös kansallinen tuomioistuin.

V Oikeudellinen arviointi

A *Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen*

16. Sekä CEPSA että komissio esittävät epäilyksensä ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymisestä.

Viittaaminen yhteisön oikeussääntöihin kansallisessa lainsäädännössä

17. CEPSA korostaa aluksi, että nyt käsiteltävä asia koskee täysin valtionsisäistä tosiseikastoa, joka on ratkaistava yksinomaan kansallisen oikeuden perusteella. Yhteisön oikeutta ei pidä soveltaa, ja sitä ei ole säädetty sovellettavaksi myöskään esimerkiksi Real Decretolla nro 157/1992. Real Decreton nro 157/1992 1 §:n 1 momentin B kohdassa on pikemminkin ainoastaan viitattu asetukseen N:o 1984/83. CEPSA katsoo sen vuoksi, että yhteisöjen tuomioistuin ei ole toimivaltainen vastaamaan ennakkoratkaisukysymykseen.

18. Tämä näkemys ei vakuuta.

19. Yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on näet kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin voi jättää vastaamatta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että yhteisön oikeussäännön tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, tai jos ongelma on luonteeltaan hypoteettinen, eikä yhteisöjen tuomioistuimella ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin.[15] Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta yhteisöjen tuomioistuimen on yleensä ratkaistava esitetyt kysymykset.[16] Tämä pätee myös niihin tapauksiin, joissa tällaisilla säännöksillä on merkitystä ainoastaan kansallisessa oikeudessa tehdyn viittauksen vuoksi. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 234 artiklan sanamuodosta ja ennakkoratkaisumenettelyn tavoitteesta ei ilmene, että sellaisten yhteisön oikeussääntöjen tulkintaa koskeviin ennakkoratkaisukysymyksiin pitäisi jättää vastaamatta, joihin jäsenvaltion kansallisessa oikeudessa ainoastaan viitataan

15 – Vakiintunut oikeuskäytäntö; vrt. esim. asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4921, 59–61 kohta) ja asia C-344/04, International Air Transport Association, tuomio 10.1.2006 (Kok. 2006, s. I-403, 24 kohta).

16 – Edellä alaviitteessä 15 mainituissa asiassa Bosman annettu tuomio, 59 kohta ja asiassa International Air Transport Association annettu tuomio, 24 kohta.

puhtaasti tämän valtion sisäisen asian määrittämiseksi. [17]

20. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on useaan kertaan todennut, on päinvastoin yhteisön oikeusjärjestyksen ilmeisen edun mukaista, että tulevien tulkintaerojen välttämiseksi kaikille yhteisön oikeussäännöille annetaan yhdenmukainen tulkinta riippumatta niistä olosuhteista, joissa niitä sovelletaan. [18]

21. Kilpailuoikeuden alalla tämä intressi yhteisön tasolla voimassa olevien säännösten mahdollisimman yhtenäiseen tulkintaan ja soveltamiseen on erityisen korostunut.

22. Kilpailuoikeudelle on ominaista ensinnäkin se, että samaan järjestelyyn voidaan usein soveltaa rinnakkain sekä kansallisia säännöksiä että yhteisön oikeussääntöjä. [19] Tilanne on tällainen aina silloin, kun kansallisen lainsäädännön ja yhteisön oikeuden soveltamisalat ovat päällekkäisiä eli kun yritysten välisiin sopimuksiin ei sovelleta yksinomaan kansallista kilpailuoikeutta vaan myös EY 81 artiklaa erityisesti sen vuoksi, että jäsenvaltioiden välistä kauppaa saatettaisiin rajoittaa kyseisessä määräyksessä tarkoitetulla tavalla.

23. Asetuksen N:o 1/2003 [20] voimaantulosta lähtien kansallisen kilpailuoikeuden soveltaminen erikseen on jopa nimenomaisesti kielletty kansallisilta kilpailuviranomaisilta ja tuomioistuimilta tällaisissa tapauksissa. Asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan mukaan tällaisiin tapauksiin on pikemminkin sovellettava samanaikaisesti kansallisen kilpailuoikeuden kanssa myös EY 81 artiklaa, [21] missä yhteydessä on sitten otettava huomioon yhteisön oikeuden ensisijaiset arvioinnit, esimerkiksi voimassa olevien ryhmäpoikkeusasetusten arvioinnit. [22]

24. Toiseksi monien jäsenvaltioiden kansallinen kilpailuoikeus perustuu kuitenkin myös

17 – Yhdistetyt asiat C-297/88 ja C-197/89, Dzodzi, tuomio 18.10.1990 (Kok. 1990, s. I-3763, Kok. Ep. X, s. 555, 34–36 kohta); asia C-231/89, Gmurzynska-Bscher, tuomio 8.11.1990 (Kok. 1990, s. I-4003, 19–25 kohta); asia C-28/95, Leur-Bloem, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4161, 24–27 kohta); asia C-130/95, Giloy, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4291, 20–23 kohta); asia C-1/99, Kofisa Italia, tuomio 11.1.2001 (Kok. 2001, s. I-207, 20–22 kohta); asia C-170/03, Feron, tuomio 17.3.2005 (Kok. 2005, s. I-2299, 11 kohta) ja asia C-3/04, Poseidon Chartering, tuomio 16.3.2006 (Kok. 2006, s. I-2505, 14 ja 15 kohta); vastaavasti asia C-306/99, BIAO, tuomio 7.1.2003 (Kok. 2003, s. I-1, 88–90 kohta).

18 – Vastaavasti alaviitteessä 17 mainituissa yhdistetyissä asioissa Dzodzi annettu tuomio, 37 kohta; asiassa Leur-Bloem annettu tuomio, 32 kohta; asiassa Giloy annettu tuomio, 28 kohta; asiassa Kofisa Italia annettu tuomio, 32 kohta ja asiassa Poseidon Chartering annettu tuomio, 16 kohta.

19 – Asia 14/68, Walt Wilhelm, tuomio 13.2.1969 (Kok. 1969, s. 1, Kok. Ep. I, s. 377, 3 kohta); vastaavasti myös yhdistetyt asiat 253/78 ja 1/79–3/79, Giry ja Guerlain, tuomio 10.7.1980 (Kok. 1980, s. 2327, 15 kohta); asia C-67/91, Asociación Española de Banca Privada ym., tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4785, Kok. Ep. XIII, s. I-87, 11 kohta) ja asia C-7/97, Bronner, tuomio 26.11.1998 (Kok. 1998, s. I-7791, 19 kohta).

20 – EY 81 ja EY 82 artiklan täytäntöönpanosäännöt uudistettiin asetuksella N:o 1/2003, ja kansalliset viranomaiset ja tuomioistuimet otettiin vahvemmin mukaan Euroopan kilpailuoikeuden soveltamiseen; vrt. tältä osin esim. asetuksen N:o 1/2003 johdanto-osan kuudes, seitsemäs ja 15 perustelukappale sekä 5 ja 6 artikla.

21 – Asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohta.

22 – Vastaavasti asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan 2 kohdan ensimmäinen virke.

täysin valtionsisäisten tilanteiden osalta yhteisön oikeuden vastaaviin oikeussääntöihin. Vaikka näin oli jo aikaisemmin, tämä suuntaus on ollut nähtävissä jälleen viime aikoina asetuksen N:o 1/2003 voimaantulon jälkeen.

25. Tällainen mukautuminen yhteisön oikeuteen on nähtävissä myös Espanjan kilpailuoikeuden riidanalaisissa säännöksissä: kuten kansallinen tuomioistuin ilmoittaa, jo lain nro 16/1989 (Ley de Defensa de la Competencia) 1 §:n 1 momentti perustui läheisesti EY 81 artiklan 1 kohtaan. Samoin Real Decretolla nro 157/1992 pyritään sen johdanto-osan perusteella [23] nimenomaisesti yhteensovittamaan Espanjan kansallisen oikeuden ja yhteisön oikeuden soveltamisalat. [24] Kyseisen kuninkaan asetuksen 1 §:n 1 momentin B kohtaan sisältyvä nimenomainen viittaus tuohon aikaan voimassa olleeseen yhteisön kilpailuoikeuteen eli asetukseen N:o 1984/83 pitäisi näin ollen ottaa huomioon tässä yhteydessä. [25]

26. Juuri sen vuoksi, että kansallisen kilpailuoikeuden säännöstä, jossa viitataan yhteisön ryhmäpoikkeusasetukseen, voidaan siis soveltaa osittain erikseen ja osittain samanaikaisesti yhteisön oikeussääntöjen kanssa, on erityisen tärkeää, että asianomaista yhteisön lainsäädäntöä tulkitaan ja sovelletaan yhtenäisesti. On estettävä se, että yhteisön oikeuden samaa oikeussääntöä tulkitaan eri tavalla sen mukaan, onko sillä tietyssä yksittäistapauksessa ainoastaan välillinen merkitys (sillä perusteella, että siihen viitataan kansallisessa oikeudessa) vai sovelletaanko sitä myös välittömästi (koska asia kuuluu kansallisen lainsäädännön soveltamisalan lisäksi myös EY 81 artiklan soveltamisalaan).

27. Tätä taustaa vasten kansallinen tuomioistuin saa ilman muuta esittää yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan nojalla kysymyksiä yhteisön kilpailuoikeuden säännöksen tulkinnasta, kuten esimerkiksi ase-

23 – Real Decreton nro 157/1992 johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa todetaan vastaavasti seuraavaa: "Kun otetaan huomioon [Ley de Defensa de la Competencian] voimaantulon jälkeen kulunut aika, on syytä ottaa oikeusjärjestyksessämme käyttöön niitä sopimuksia koskeva poikkeus, joille on saman sääntelytekniikan mukaisesti myönnetty poikkeus yhteisön oikeudessa, jos ne kuuluvat sen soveltamisalaan. Tällä tavoin kyetään yhteensovittamaan kansallisen oikeusjärjestyksen ja yhteisön oikeuden soveltamisalat – –."

24 – Sama pätee myös Real Decretoon nro 378/2003, jolla kumottiin ja korvattiin Real Decreto nro 157/1992: Sen mukaan Real Decreton nro 378/2003 johdanto-osan neljännessä ja viidennessä perustelukappaleessa korostetaan sitä, että on välttämätöntä saattaa ryhmäpoikkeuksia koskeva oikeustila yhteensopivaksi kansallisella ja yhteisön tasolla, ja painotetaan joitakin merkittäviä yhteisön tasolla tehtyjä muutoksia, mm. asetuksen N:o 2790/1999 antamista.

25 – Toisin kuin Cepsa katsoo, nyt käsiteltävä asia poikkeaa siten perustavanlaatuisesti asiasta Kleinwort Benson, jossa kansallisesta lainsäädännöstä puuttui vastaava viittaus ja siinä oli lisäksi jopa nimenomaisesti hyväksytty poikkeaminen yhteisön tasolla voimassa olleista oikeussäännöistä (asia C-346/93, Kleinwort Benson, tuomio 28.3.1995 (Kok. 1995, s. I-615, erityisesti 16–19 kohta; asia koski Brysselin yleissopimusta).
Lisäksi on yksinomaan kansallisen tuomioistuimen asiana arvioida kansallisessa oikeudessa yhteisön oikeuteen tehdyn viittauksen täsmällisempää ulottuvuutta (vrt. edellä alaviitteessä 17 mainituissa asiassa Dzodzi annettu tuomio, 41 ja 42 kohta sekä asiassa Leur-Bloem annettu tuomio, 33 kohta).

tuksen N:o 1984/83 mukaisen ryhmäpoikkeussääntelyn tulkinnasta, vaikka sillä olisi ainoastaan välillinen merkitys esimerkiksi kansallisessa oikeudessa tehdyn viittauksen vuoksi ja sitä sovellettaisiin vain täysin valtionsisäiseen tilanteeseen. [26]

Ennakkoratkaisukysymyksen ajallinen merkitys ratkaisun kannalta

28. Komissio esittää kuitenkin nyt käsiteltävässä asiassa epäilyksiä ennakkoratkaisukysymyksen merkityksestä asian ratkaisemisen kannalta, koska asetus N:o 1984/83 on sittemmin korvattu asetuksella N:o 2790/1999 ja sen tulkinnalla on sen vuoksi pääasian oikeudenkäynnin kannalta vain vähäinen käytännön merkitys.

29. Tämäkään vastaväite ei kuitenkaan vakuuta. Kuten olen edellä todennut, [27] on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin voi jättää vastaamatta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, *jos on ilmeistä*, että yhteisön oikeussäännön tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, tai jos ongelma on luonteeltaan hypoteettinen, eikä yhteisöjen tuomioistuimella ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin. Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta yhteisöjen tuomioistuimen on yleensä ratkaistava yhteisön oikeussääntöjen tulkinnasta esitetyt ennakkoratkaisukysymykset.

30. Nyt käsiteltävässä asiassa ei ole missään tapauksessa *ilmeistä*, että Tribunal Supremon kysymyksellä ei olisi merkitystä ratkaisun kannalta sen vuoksi, että asetus N:o 1984/83 on sittemmin kumottu. Espanjan tuomioistuimissa on näet riidanalaista se, olisiko Confederaciónin kantelun perusteella vireille pantu menettely saatu keskeyttää vuonna 1997. Ei vaikuta täysin kaukaa haetulta olettaa, että vuonna 1997 tehdyn lopettamispäätöksen lainmukaisuutta on arvioitava myös tuolloin voimassa olleen oikeuden eli Real Decreton nro 157/1992 ja siinä mainitun asetuksen N:o 1984/83 perusteella.

31. Tästä riippumatta yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on luonnollisesti esittää jäsenvaltion tuomioistuimelle kaikki yhteisön oikeuden tulkintaa koskevat seikat, jotka voivat olla tälle hyödyllisiä, kun se ratkaisee pääasian kohteena olevaa riitaa. Yhteisöjen tuomioistuin voi näin ollen tuomiossaan käsitellä myös sellaisia yhteisön oikeussään-

26 – Vrt. tästä vielä alaviitteessä 17 mainittu oikeuskäytäntö.

27 – Vrt. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 19 kohta ja alaviitteissä 15–17 mainittu oikeuskäytäntö.

töjä, joihin kansallinen tuomioistuin ei ole kysymystä esittäessään viitannut. [28] Se voi siis aina vapaasti täydentää asetuksen N:o 1984/83 tulkintaa koskevaan kysymykseen antamaansa vastausta EY 81 artiklaa ja asetusta N:o 2790/1999 koskevilla toteamuksilla, [29] ilman että tämä kuitenkaan vaikuttaisi Tribunal Supremon ennakkoratkaisupyynnön tutkimista koskevien edellytysten täyttymiseen.

Ennakkoratkaisupyyntöön liittyvän tosiseikaston kuvaaminen

32. Komissio kaipaa lisäksi yksityiskohtaisempaa pääasian oikeudenkäyntiin liittyvän tosiseikaston kuvausta.

33. Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että jotta yhteisön oikeutta voitaisiin tulkita siten, että tulkinta olisi kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen, sen on määritettävä esittämiinsä kysymyksiin liittyvät tosiseikat (ja oikeudelliset seikat) tai ainakin selostettava ne tosiseikkoja koskevat lähtökohdat, joihin nämä kysymykset perustuvat. [30] Tietojen antamisella ennakkoratkaisupyynnöissä pyritään myös siihen, että jäsenvaltioiden hallituksilla ja muilla osapuolilla, joita asia koskee, olisi mahdollisuus esittää huomautuksensa yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan mukaisesti. [31] Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että ainoastaan ennakkoratkaisupyynnöt annetaan tiedoksi kyseisille osapuolille. [32]

34. Tosiseikkojen (ja oikeudellisten seikkojen) täsmällinen kuvaus on välttämätön erityisesti kilpailun alalla, jolle on luonteenomaista erityinen monimutkaisuus. [33] Yhteisöjen tuomioistuin ei saisi kuitenkaan myöskään ja nimenomaisesti tällä alalla asettaa

28 – Vakiintunut oikeuskäytäntö; vrt. esim. asia C-315/92, Verband Sozialer Wettbewerb, ns. Clinique-tapaus, tuomio 2.2.1994 (Kok. 1994, s. I-317, Kok. Ep. XV, s. I-13, 7 kohta); asia C-271/01, COPPI, tuomio 22.1.2004 (Kok. 2004, s. I-1029, 27 kohta); asia C-456/02, Trojani, tuomio 7.9.2004 (Kok. 2004, s. I-7573, 38 kohta) ja asia C-471/04, Keller Holding, tuomio 23.2.2006 (Kok. 2006, s. I-2107, 26 kohta).

29 – Vrt. tältä osin tämän ratkaisuehdotuksen 38–74 kohta.

30 – Yhdistetyt asiat C-320/90–C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-393, 6 kohta); asia C-176/96, Lehtonen ja Castors Braine, tuomio 13.4.2000 (Kok. 2000, s. I-2681, 22 kohta); asia C-134/03, Viacom Outdoor, tuomio 17.2.2005 (Kok. 2005, s. I-1167, 22 kohta); yhdistetyt asiat C-453/03, C-11/04, C-12/04 ja C-194/04, ABNA ym., tuomio 6.12.2005 (Kok. 2005, s. I-10423, 45 kohta) ja asia C-237/04, Enirisorse, tuomio 23.3.2006 (Kok. 2006, s. I-2843, 17 kohta), sekä niissä mainittu oikeuskäytäntö.

31 – Yhdistetyt asiat 141/81–143/81, Holdijk ym., tuomio 1.4.1982 (Kok. 1982, s. 1299, Kok. Ep. VI, s. 379, 6 kohta); edellä alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Lehtonen ja Castors Braine annettu tuomio, 23 kohta; alaviitteessä 30 mainituissa yhdistetyissä asioissa ABNA annettu tuomio, 47 kohta ja alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Enirisorse annettu tuomio, 18 kohta, sekä asia C-66/97, Banco de Fomento e Exterior, määräys 30.6.1997 (Kok. 1997, s. I-3757, 8 kohta); asia C-116/00, Laguillaumie, määräys 28.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4979, 14 kohta); asia C-190/02, Viacom I, määräys 8.10.2002 (Kok. 2002, s. I-8289, 14 kohta) ja yhdistetyt asiat C-438/03, C-439/03, C-509/03 ja C-2/04, Cannito ym., määräys 11.2.2004 (Kok. 2004, s. I-1605, 8 kohta).

32 – Edellä alaviitteessä 31 mainituissa yhdistetyissä asioissa Holdijk ym. annettu tuomio, 6 kohta; alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Lehtonen ja Castors Braine annettu tuomio, 23 kohta ja alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Enirisorse annettu tuomio, 18 kohta sekä alaviitteessä 31 mainitussa asiassa Banco de Fomento e Exterior annettu määräys, 8 kohta; alaviitteessä 31 mainitussa asiassa Laguillaumie annettu määräys, 14 kohta; alaviitteessä 31 mainitussa asiassa Viacom I annettu määräys, 14 kohta ja alaviitteessä 31 mainitussa asiassa Cannito annettu määräys, 8 kohta.

33 – Edellä alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Lehtonen ja Castors Braine annettu tuomio, 22 kohta ja alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Viacom Outdoor annettu tuomio, 23 kohta sekä asia C-157/92, Banchero, määräys 19.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1085, 5 kohta); alaviitteessä 31 mainitussa asiassa Laguillaumie annettu määräys, 19 kohta ja alaviitteessä 31 mainitussa asiassa Viacom I annettu määräys, 22 kohta.

niin ankaria vaatimuksia sille, miten kansallisten tuomioistuinten on laadittava välipäätöksensä, että ennakkoratkaisupyynnön esittäminen olisi niille käytännössä mahdotonta, ja kansallisten tuomioistuinten ja yhteisöjen tuomioistuimen välisen tuomioistuinyhteistyön merkitys on pikemminkin lisääntynyt kuin vähentynyt asetuksen N:o 1/2003 voimaantulon myötä. [34] Tällainen yhteistyö edellyttää kuitenkin samanaikaisesti myös kansallisilta tuomioistuimilta erityistä huolellisuutta, kun ne laativat ennakkoratkaisupyyntöjään kilpailuoikeuden alalla. [35]

35. Tribunal Supremon ennakkoratkaisupyynnössä on todellakin kuvattu pääasian oikeudenkäynnin varsinaista tosiseikastoa varsin lyhytsanaisesti. Tästä syystä komissio korostaa perustellusti, että kattavan esityksen pitäisi sisältää esimerkiksi myös tietoja CEPSAn toimittaman polttoaineen [36] omistussuhteista sekä siitä, kuka vastaa kuljetuskustannuksista sekä polttoaineen markkinointiin tarvittavista investointikuluista. Lisäksi tiedot toimitetun polttoaineen varastointiajasta CEPSAn sopimushuoltamoiden polttoainesäiliöissä olisivat olleet toivottavia.

36. Näistä puutteista huolimatta ennakkoratkaisupyynnön tiedot ovat kuitenkin mielestäni riittäviä, jotta kyetään ymmärtämään, mistä pääasian oikeudenkäynnissä on kyse.

34 – Vrt. tältä osin myös edellä alaviite 20.

35 – Vrt. kokonaisuuden osalta myös jo edellä alaviitteessä 30 mainitussa asiassa C-134/03, Viacom Outdoor, 28.10.2004 antamani ratkaisuehdotus, 42 kohta.

36 – Seuraavassa käytetään yksinkertaisuuden vuoksi ainoastaan polttoaineen käsitettä; tässä esitetyt näkemykset ovat kuitenkin sovellettavissa kaikkiin moottori- ja lämmityspolttoaineisiin.

Konkreettisen tosiseikaston arviointi ei ole yhteisöjen tuomioistuimen vaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä. [37] Yhteisöjen tuomioistuimen on pelkästään annettava kansalliselle tuomioistuimelle ohjeita asianomaisten yhteisön oikeussääntöjen tulkinnasta. [38] Pääasian oikeudenkäynnin tosiseikaston kuvaus on tässä tapauksessa riittävä tätä tarkoitusta varten.

Välipäätelmä

37. Ennakkoratkaisupyyntö on siten tutkittava.

B *Ennakkoratkaisukysymyksen sisällön oikeudellinen arviointi*

1. Alustavia huomautuksia

38. Pääasian oikeudenkäynnissä on riidanalaista, onko Espanjan kilpailuviranomainen menetellyt perustellusti, kun se lopetti tutkimuksensa, jotka koskivat CEPSAn käyttämiä

37 – Asia 36/79, Denkavit Futtermittel, tuomio 15.11.1979 (Kok. 1979, s. 3439, 12 kohta); asia C-265/04, Bouanich, tuomio 19.1.2006 (Kok. 2006, s. I-923, 54 kohta); asia C-253/03, CLT-Ufa, tuomio 23.2.2006 (Kok. 2006, s. I-1831, 35 ja 36 kohta); asia C-451/03, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, tuomio 30.3.2006 (Kok. 2006, s. 2006, s. I-2941, 69 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa); samoin asia 243/83, Binon, tuomio 3.7.1985 (Kok. 1985, s. 2015, 21 kohta).

38 – Edellä alaviitteessä 17 mainitussa asiassa Gmurzynska-Bscher annettu tuomio, 21 kohta; asia C-250/91, Hewlett Packard, tuomio 1.4.1993 (Kok. 1993, s. I-1819, 9 kohta) ja asia C-291/03, MyTravel, tuomio 6.10.2005 (Kok. 2005, s. I-8477, 43 kohta).

sopimuksia ja erityisesti niihin sisältyviä sitovia vähittäismyyntihintoja, joita määrättiin huoltamoille, joiden tavarantoimittaja se on. Yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyä ennakkoratkaisukysymystä on tarkasteltava tätä taustaa vasten. Tribunal Supremo tiedustelee sillä lähinnä, kattavatko erityisesti huoltamosopimuksia koskevat asetuksen N:o 1984/83 10–13 artikla myös komissiotai edustussopimuksiksi nimitetyt sopimukset, sellaisina kuin niitä tavanomaisesti tehdään CEPSAn ja niiden huoltamoyrittäjien välillä, joiden tavarantoimittaja se on.

39. Edellä kuvatun kaltaiset sopimukset voivat kuulua asetuksen N:o 1984/83 soveltamisalaan ylipäänsäkin ainoastaan siinä tapauksessa, että niihin sisältyy EY 81 artiklan 1 kohdan (aiemmin EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta) soveltamisalaan kuuluvia, kilpailunvastaisia *yritysten välisiä sopimuksia.* [39] Asetus N:o 1984/83 sisältää näet EY 81 artiklan 3 kohdassa (aiemmin EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohta) tarkoitetun ryhmäpoikkeuksen, jossa tietyin edellytyksin julistetaan, että EY 81 artiklan 1 kohdan mukaista kieltoa ei sovelleta siinä tarkemmin määriteltyihin yritysten välisten sopimusten ryhmiin.

40. Ennen kuin siis voidaan ottaa kantaa asetukseen N:o 1984/83, on ensin selvitettävä, kuuluvatko komissio- tai edustussopimukset, [40] sellaisina kuin CEPSA soveltaa niitä huoltamoihin, joiden tavarantoimittaja se on, ylipäänsäkään EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

2. EY 81 artiklan 1 kohdan soveltaminen kauppaedustajiin: yritysten välisen sopimuksen käsite

41. EY 81 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta yksinomaan yritysten välisiin horisontaalisiin sopimuksiin samalla tuotanto- tai jakeluportaalla, vaan tämä määräys kattaa pikemminkin myös sellaisten yritysten välisiä vertikaalisia sopimuksia, jotka toimivat talouden eri tasoilla. [41]

42. Edustussopimukset koskevat tällaista vertikaalista suhdetta, joten ne voivat lähtökohtaisesti kuulua EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tämä tosin pätee vain siltä osin kuin päämiehen lisäksi myös kauppaedustajaa itseään on pidettävä yrittäjänä, eli siltä osin kuin kyseessä on kahden itsenäisen yrityksen välinen sopimus.

39 – EY 81 artiklan 1 kohta kattaa myös yritysten yhteenliittymien päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat. Näillä kummallakaan vaihtoehdolla ei ole kuitenkaan merkitystä nyt käsiteltävässä asiassa, joten niitä ei käsitellä enää jäljempänä.

40 – Jäljempänä käytetään yksinkertaisuuden vuoksi ainoastaan kauppaedustajan käsitettä; tässä esitetyt näkemykset ovat kuitenkin sovellettavissa myös komissionääreihin.

41 – Asia 56/65, LTM/MBU, tuomio 30.6.1966 (Kok. 1966, s. 282, Kok. Ep. I, s. 251, erityisesti s. 302 ja sitä seuraava sivu); asia C-266/93, Volkswagen ja VAG Leasing, tuomio 24.10.1995 (Kok. 1995, s. I-3477, 17 kohta) ja asia C-306/96, Javico, tuomio 28.4.1998 (Kok. 1998, s. I-1983, 11 kohta); vrt. lisäksi yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966 (Kok. 1966, s. 322, erityisesti s. 387, Kok. Ep. I, s. 275) sekä asia 32/65, Italia v. neuvosto ja komissio, tuomio 13.7.1966 (Kok. 1966, s. 458, erityisesti s. 485, Kok. Ep. I, s. 299): "Eroa ei voida tehdä, jos sitä ei ole tehty perustamissopimuksessa."

43. Kilpailuoikeudessa tarkoitettuja yrityksiä ovat kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta ja niiden rahoittamistavasta, [42] missä yhteydessä taloudellisella toiminnalla on ymmärrettävä tarkoitettavan tavaroiden tai palvelujen tarjoamista tietyillä markkinoilla. [43] Kun kyseessä ovat kauppaedustajat, on erotettava toisistaan kahdet eri markkinat: ensinnäkin markkinat, joilla kauppaedustaja tarjoaa välityspalvelujaan mahdollisille päämiehille, ja toiseksi markkinat, joilla kauppaedustaja tarjoaa päämiehen tavaroita tai palveluja mahdollisille asiakkaille. [44]

a) Kauppaedustajan asema välityspalvelujen markkinoilla

44. Kauppaedustajan tarjoamien välityspalvelujen osalta on aluksi todettava, että kauppaedustaja on yleensä itsenäinen taloudellinen toimija ja siten EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu yritys. Edustussopimuksen lausekkeita, joissa päämies antaa kauppaedustajalleen esimerkiksi tietyt asiakkaat tai alueet yksin hoidettaviksi (yksinoikeudellista edustusta koskevat määräykset) tai joissa päämies vastaavasti estää kauppaedustajaansa toimimasta muiden päämiesten lukuun (kilpailukieltomääräykset), on siten arvioitava EY 81 artiklan perusteella. [45] Tähän määräykseen näyttää tästä syystä myös oikeuskäytäntö perustuvan siltä osin kuin kyseessä se, että kauppaedustaja toimii useamman kuin vain yhden päämiehen lukuun [46] tai osittain yhden päämiehen lukuun ja osittain omaan lukuunsa. [47]

45. Kun tätä sovelletaan nyt käsiteltävään asiaan, CEPSAn huoltamosopimuksissaan soveltamia yksinostolausekkeita on pidettävä EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina sopimuksina. Niissä huoltamoyrittäjät sitoutuvat myymään vain CEPSAn toimittamia polttoaineita. Ne eivät siis voi toimia muiden mineraaliöljy-yhtiöiden lukuun kilpailukieltotapauksen tavoin. Ne voidaan tosin vapauttaa EY 81 artiklan 1 kohdan mukaisesta kiellosta sovellettavien ryhmäpoikkeusasetusten (asetus N:o 1984/83 tai asetus N:o 2790/1999) perusteella.

42 – Vakiintunut oikeuskäytäntö; vrt. asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991 (Kok. 1991, s. I-1979, Kok. Ep. XI, s. I-147, 21 kohta); asia C-35/96, komissio v. Italia, tuomio 18.6.1998 (Kok. 1998, s. I-3851, 36 kohta); asia C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze, tuomio 10.1.2006 (Kok. 2006, s. I-289, 107 kohta); edellä alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Enirisorse annettu tuomio, 28 kohta ja asia C-205/03 P, FENIN v. komissio, tuomio 11.7.2006 (Kok. 2006, s. I-6295, kohta 25, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

43 – Asia 118/85, komissio v. Italia, tuomio 16.6.1987 (Kok. 1987, s. 2599, 7 kohta); edellä alaviitteessä 42 mainitussa asiassa C-35/96, komissio v. Italia, 18.6.1998 annettu tuomio, 36 kohta; alaviitteessä 42 mainitussa asiassa Cassa di Risparmio di Firenze annettu tuomio, 108 kohta; alaviitteessä 30 mainitussa asiassa Enirisorse annettu tuomio, 29 kohta ja edellä alaviitteessä 42 mainitussa asiassa FENIN annettu tuomio, 25 kohta.

44 – Sama pätee markkinoihin, joilta päämies hankkii itselleen tietyn tuotteen.

45 – Näin myös komission tiedonanto 24.5.2000 "Suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista" (EYVL 2000, C 291, s. 1, 19 kohta).

46 – Näin lienee ymmärrettävä myös asia 311/85, VVR, ns. flaamilaiset matkatoimistot -tapaus, tuomio 1.10.1987 (Kok. 1987, s. 3801, Kok. Ep. IX, s. 189, 20 ja 21 kohta); vastaavasti edellä alaviitteessä 37 mainitussa asiassa Binon annettu tuomio, erityisesti 20 ja 21 kohta.

47 – Vrt. tältä osin yhdistetyt asiat 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975 (Kok. 1975, s. 1663, erityisesti 544–547 kohta) sekä edellä alaviitteessä 41 mainitussa asiassa Volkswagen ja VAG Leasing annettu tuomio, 19 kohta.

b) Kauppaedustajien asema päämiehensä tuotteiden markkinoilla

46. Sitä vastoin kauppaedustajaa, vaikka hän olisi oikeudellisesti itsenäinenkin, ei voida ilman muuta pitää EY 81 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä siltä osin kuin kyse on kauppaedustajan päämiehelleen välittämät kaupat eli siltä osin kuin kyseessä on päämiehen tavaroiden tai palvelujen myynti kulloisillakin tuotemarkkinoilla tämän edustajan välityksellä. Vastaavasti kauppaedustajan ja päämiehen välisiin sopimuksiin, jotka sisältävät niiden tavaroiden ja palveluiden myyntiä koskevia määräyksiä, kuten loppuhintaa koskevia sitoumuksia, ei myöskään voida ilman muuta soveltaa EY 81 artiklaa tai yhteisön oikeuden mukaisia ryhmävapautussäännöksiä. Vain, jos kauppaedustaja myy taloudellisesti itsenäisesti päämiehensä tavaroita ja palveluja markkinoilla, muodostamatta viimeksi mainitun kanssa taloudellista yksikköä, voidaan EY 81 artiklaa ja ryhmävapautussäännöksiä soveltaa ylipäätään.

i) Riskin jakautuminen kauppaedustajan ja päämiehen välillä (varsinaisten ja epävarsinaisten kauppaedustajien välinen ero)

47. Yritykselle on tunnusomaista, että se kantaa itsenäisenä taloudellisena toimijana toimintaansa liittyvät riskit. Ratkaisevaa on siis se, ottaako kauppaedustaja vastatakseen välittämistään kaupoista aiheutuvat riskit vai kantaako nämä riskit pikemminkin päämies. [48]

48. Mikäli kauppaedustajan ei tarvitse kantaa mitään riskejä, joita hänen päämiehensä lukuun välittämiinsä kauppoihin liittyy, voidaan puhua *varsinaisesta kauppaedustajasta*. Sellaiset määräykset, kuten sitovat hinnat, joita päämies määrää edustajalleen vähittäismyyntiä varten kaupankäynnissä, ovat siten ainoastaan kääntöpuoli edustajan yleisestä velvollisuudesta varjella päämiehensä etuja ja noudattaa tämän asianmukaisia ohjeita. [49] Kauppaedustaja ei ole tässä tapauksessa oikeudellisesta itsenäisyydestään huolimatta itsenäinen taloudellinen toimija (yritys) asianomaisten tuotteiden markkinoilla, vaan hänen asemansa näillä markkinoilla on rinnastettavissa työntekijän [50] tai päämiehen tai tytäryhtiön [51] avustajan ase-

48 – Vastaavasti edellä alaviitteessä 47 mainituissa yhdistetyissä asioissa Suiker Unie ym. v. komissio annettu tuomio, 538–542 kohta, erityisesti 541 kohta, sekä edellä alaviitteessä 41 mainitussa asiassa Volkswagen ja VAG Leasing annettu tuomio, 19 kohta. Vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 13 kohta sekä sen tiedonanto kauppaedustajien kanssa tehdyistä yksinmyyntisopimuksista (EYVL 1962, 139, s. 2921, I jakso).

49 – Vrt. tältä osin jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annettu neuvoston direktiivi 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17; jäljempänä direktiivi 86/653), erityisesti sen 3 artikla sekä edellä alaviitteessä 48 mainittu komission tiedonanto kauppaedustajien kanssa tehdyistä yksinmyyntisopimuksista, II jakso.

50 – Vrt. esim. asia C-22/98, Becu ym., tuomio 16.9.1999 (Kok. 1999, s. I-5665, 26 kohta).

51 – Vrt. esim. asia C-73/95 P, Viho v. komissio, tuomio 24.10.1996 (Kok. 1996, s. I-5457, 15–17 kohta).

maan. Edustajasta tulee tältä osin päämiehen apuyksikkö ja sellaisena osa tämän yritystä. [52] Molemmat muodostavat päämiehen tuotteiden myynnin kannalta yhden taloudellisen yksikön ja käyttäytyvät yhtenäisesti kyseisillä markkinoilla. [53]

49. Mikäli sitä vastoin kauppaedustaja kantaa ainakin osittain välittämistään kaupoista aiheutuvat riskit, kyseessä on *epävarsinainen edustussopimus*, jossa edustajan asema lähenee omaan laskuunsa toimivan välittäjän (itsenäisen jälleenmyyjän) asemaa. Silloin kauppaedustajan on katsottava toimivan myös päämiehensä tavaroiden ja palvelujen markkinoilla itse yrittäjänä, ja edustajan liiketoimien toteuttamista koskevista yksityiskohdista päämiehen kanssa tekemiä sopimuksia on vastaavasti arvioitava EY 81 artiklan perusteella. [54]

50. Vain sivuhuomautuksena mainittakoon, että komissio oli – toisin kuin kirjallisissa huomautuksissaan – suullisessa käsittelyssä sitä mieltä, että kauppaedustajaa on aina pidettävä EY 81 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä. En ole vakuuttunut tästä. Tällaisesta näkemyksestä olisi nimittäin seurauksena se, että – vastoin muutoin pätevää määritelmää [55] – myös välittäjiä olisi pidettävä yrityksinä, jotka eivät harjoita relevanteilla tuotemarkkinoilla minkäänlaista itsenäistä taloudellista toimintaa, eikä niihin siellä kohdistu myöskään riskejä, vaan ne noudattavat ennemminkin päämiehensä ohjeita esimerkiksi sen tavaroiden ja palvelusten lopullisen myyntihinnan osalta. [56]

51. Tällä puhtaasti dogmaattisella ongelmalla on loppujen lopuksi vähän käytännön merkitystä yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyihin kysymyksiin vastaamisen kannalta. Myös komissio on nimittäin lopulta sitä mieltä, että kauppaedustajan ja sen päämiehen välisestä riskien jakautumisesta kyseisten liiketoimien osalta riippuu, voivatko päämie-

52 – Edellä alaviitteessä 47 mainitussa asiassa Volkswagen ja VAG Leasing annettua tuomiota *ei* pidä ymmärtää siten, että kauppaedustajan toimiminen päämiehensä yrityksen osana sekä se, että päämies kantaa kaupallisen riskin, olisivat *kaksi toisistaan erotettavaa edellytystä*. Kyseisen tuomion 19 kohdassa todetaan tosin seuraavaa: "Edustajien voidaan katsoa menettävän asemansa itsenäisinä taloudellisina toimijoina vain silloin, kun niillä ei ole mitään komitentin lukuun tehdyistä sopimuksista aiheutuvaa riskiä *ja* kun ne toimivat komitentin yritykseen kiinteästi kuuluvina osina." (Kursivointi tässä.) Markkinoilla, joilla myydään komitentin tuotteita, kauppaedustajan toimiminen komitentin yrityksen osana ja se, että komitentti kantaa kaupallisen riskin, ovat kuitenkin saman kolikon eri puolia. Ne oikeuskäytännön tapaukset, joissa kauppaedustajan toimimisella komitentin yrityksen osana on erityinen merkitys, koskevat vastaavasti myös vähemmän komitentin tuotteiden markkinoita ja pikemminkin niistä erillisiä kauppadustajan välityspalvelujen markkinoita (vrt. tältä osin tämän ratkaisuehdotuksen 44 ja 45 kohta).

53 – Vastaavasti edellä alaviitteessä 47 mainituissa yhdistetyissä asioissa Suiker Unie ym. v. komissio annettu tuomio, 539, 541 ja 542 kohta) ja asia T-325/01, DaimlerChrysler, tuomio 15.9.2005 (Kok. 2005, s. II-3319, 85, 86 ja 88 kohta). Vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 13 kohta sekä alaviitteessä 48 mainittu komission tiedonanto kauppaedustajien kanssa tehdyistä yksinmyyntisopimuksista.

54 – Edellä alaviitteessä 47 mainituissa yhdistetyissä asioissa Suiker Unie ym. v. komissio annettu tuomio, 541 ja 542 kohta; edellä alaviitteessä 41 mainitussa asiassa Volkswagen ja VAG Leasing annettu tuomio, 19 kohta ja edellä alaviitteessä 53 mainitussa asiassa DaimlerChrysler annettu tuomio, 87 kohta.

55 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 43 kohta.

56 – Edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista ovat tältä osin epäselvät (15 kohta), sillä niissä kuvataan kyllä varsinaisia kauppaedustajia itsenäisiksi yrityksiksi, mutta samalla puhutaan epäitsenäisen taloudellisen toiminnan harjoittamisesta.

hen kanssa sovitut määräykset, jotka koskevat mahdollisesti lopullisia myyntihintoja, olla EY 81 artiklan nojalla kiellettyjä vai eivät. Merkitystä ei ole sillä, toimiiko mainittu riskien jako perustana jo arvioitaessa kauppaedustajan ominaisuutta yrityksenä, vai onko sillä merkitystä, kuten komissio näyttää katsovan, vasta päämiehen ja sen edustajan välisen sopimuksen kilpailusääntöjen vastaista luonnetta arvioitaessa. Kummassakin tapauksessa riskien jakautuminen antaa tietoja siitä, sovelletaanko EY 81 artiklan mukaista kieltoa sekä mahdollisia poikkeuksia ryhmävapautussäännöksistä.

ii) Edellytykset, joiden mukaan on arvioitava konkreettista riskin jakautumista kauppaedustajan ja päämiehen välillä

52. Se, kantaako kauppaedustaja taloudellisen riskin päämiehensä lukuun harjoittamastaan toiminnasta vai kantaako päämies itse tämän riskin, riippuu kaikkien yksittäistapaukseen liittyvien seikkojen kokonaisarvioinnista, joka on kansallisen tuomioistuimen tehtävänä. [57] Yhteisöjen tuomioistuimen on kuitenkin annettava sille yhteisön oikeuden tulkinnasta ohjeita, jotka auttavat sitä ratkaisemaan pääasian taustalla olevan riidan asianmukaisella tavalla. [58]

53. Siinä yhteydessä on vähemmän ratkaisevaa se muodollinen lähestymistapa, joka perustuu välittäjän nimittämiseen kauppaedustajaksi, komissionääriksi, jälleenmyyjäksi tai sopimusmyyjäksi, ja tärkeää pikemminkin sen aseman taloudellinen tarkastelu konkreettisen liikesuhteen yhteydessä. Yhteisöjen tuomioistuin ei voi tältä osin antaa kansalliselle tuomioistuimelle tyhjentävää luetteloa perusteista vaan ainoastaan osoittaa, mitä seikkoja osapuolten välisestä riskin jakautumisesta tehdyistä päätöksistä tyypillisesti voidaan päätellä nyt esillä olevan kaltaisessa tapauksessa. [59]

54. Tässä yhteydessä on merkitystä erityisesti kahdella riskien peruslajilla: ensinnäkin päämiehen tavaroita koskevalla *tuotteeseen liittyvällä riskillä* ja toiseksi näiden tuotteiden myyntiin liittyvällä *liiketoiminnallisella investointiriskillä*.

55. *Tuotteeseen liittyvä riski* kattaa vastuun tavaran kuljetuksesta ja varastoinnista aiheutuvista kustannuksista, vastuun näistä tavaroista aiheutuvista vahingoista ja sen riskin, että tavaralle ei löydy ostajia (menekkiriski).

56. Tuotteeseen liittyvää riskiä arvioitaessa lähtökohtana pitäisi olla myytävien tavaroi-

57 – Vrt. tältä osin edellä alaviitteessä 37 mainittu oikeuskäytäntö.

58 – Vrt. tältä osin edellä alaviitteessä 38 mainittu oikeuskäytäntö.

59 – Vastaavasti edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista (16 ja 17 kohta).

den omistussuhteet. [60] Mikäli tavara säilyy – kuten CEPSA väittää – päämiehen omistuksessa siihen saakka, kunnes jokin kolmas osapuoli ostaa sen, tämä viittaa siihen, että myös riski säilyy päämiehellä. Mikäli omistusoikeus tavaraan sitä vastoin siirtyy jonain aikaisempana ajankohtana kauppaedustajalle, tämä puoltaa sitä, että kauppaedustaja kantaa myös tavaraan liittyvän riskin. Nyt käsiteltävässä asiassa on tiedossa ainoastaan se, että polttoainetta koskeva riski siirtyy huoltamoyrittäjille heti kun heidän polttoainesäiliönsä täytetään. Tämän perusteella voitaisiin joka tapauksessa päätellä, että huoltamoyrittäjien asema vastaa omistajan asemaa, mikä puoltaa sitä, että he kantavat tuotteeseen liittyvän riskin jo ennen kuin polttoaine myydään loppukuluttajalle.

57. Tavaroita koskevien omistussuhteiden lisäksi myös tavaroiden kuljetuskustannusten jakautumisen perusteella voidaan tehdä päätelmiä tuotteeseen liittyvästä riskistä. [61] Siltä osin kuin kauppaedustaja osallistuu kuljetuskustannuksiin, hän kantaa myös tavaroihin liittyvän riskin. Ennakkoratkaisupyyntöön ei sisälly tästä mitään tietoja. CEPSA tosin esittää, että se vastaa itse kaikista kuljetuskustannuksista eivätkä ne siirry niiden huoltamoyrittäjien kannettavaksi, joiden tavarantoimittaja se on. On kansallisen tuomioistuimen tehtävänä tutkia tämä väite. Tällöin on varmistettava erityisesti se, että kuljetuskustannuksia ei käytännössä vyörytetä myös *epäsuorasti* CEPSAlle polttoaineesta maksettavana vastikkeena huoltamoyrittäjälle. Vain, jos tältä osin suoritetun tarkastelun jälkeen CEPSAn väitteet kuljetuskustannuksista osoittautuvat paikkansa pitäviksi, voidaan päätellä, että tuotteeseen liittyvä riski on sillä eikä huoltamoyrittäjillä.

58. Lisäksi on tutkittava, kuka vastaa tavaran varastointikustannuksista ja mahdollisista vahingoista, joita aiheutuu tavaralle tai tavarasta kolmansille osapuolille. [62] Kansallinen tuomioistuin ilmoittaa ainoastaan, että huoltamoyrittäjät ovat velvollisia varastoimaan polttoaineen asianmukaisesti ja ovat sekä CEPSAan että myös kolmansiin osapuoliin nähden vastuussa kaikesta tuotteiden häviämisestä, vahingoittumisesta tai sekoittumisesta sekä tästä mahdollisesti aiheutuvista vahingoista. On kuitenkin epäselvää, kuka vastaa polttoaineen varastoinnista aiheutuvista kustannuksista ja onko huoltamoyrittäjä myös omasta tuottamuksestaan riippumatta vastuussa mahdollisista vahingoista vai, kuten CEPSA väittää, ainoastaan tuottamuksellisista vahingoista. [63] Mikäli polttoaineen varastointikustannukset kuuluvat huoltamoyrittäjän maksettaviksi ja hän vas-

60 – Näin myös edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 16 kohta.

61 – Vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 16 kohta, ensimmäinen luetelmakohta.

62 – Vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 16 kohta, kolmas ja kuudes luetelmakohta; vrt. tavaroiden varastoinnista jo edellä alaviitteessä 48 mainittu komission tiedonanto kauppaedustajien kanssa tehdyistä yksinmyyntisopimuksista, I jakso.

63 – Joka tapauksessa – Confederación kiistämä – Cepsan väite, jonka mukaan sillä ei ole vielä tähän mennessä koskaan ollut vastuutapausta, on joka tapauksessa merkityksetön. Cepsan ja niiden huoltamoiden välistä liikesuhdetta arvioitaessa, joiden tavarantoimittaja se on, on merkityksellistä ainoastaan se, kuka kantaa vastuun mahdollisista vahingoista, ei sen sijaan se, onko tämä riski jo joskus toteutunut.

taa vahingoista myös tuottamuksestaan riippumatta, tämä puoltaa sitä, että hän kantaa tältä osin tuotteeseen liittyvän riskin.

59. Lopuksi ratkaisevaa on myös se, kuka kantaa menekkiriskin päämiehen tavaroista eli sen riskin, että näille tavaroille ei löydy ostajia.[64] Kansallinen tuomioistuin esittää tästä ainoastaan, että huoltamoyrittäjillä on velvollisuus maksaa polttoaine CEPSAlle yhdeksän päivää toimituksen jälkeen ja että he saavat samanaikaisesti CEPSAlta heille kuuluvan provision. Tällainen määräys, joka ei liity suoraan tietyn ajanjakson aikana todellisuudessa myytyihin polttoainemääriin, viittaa siihen, että huoltamoyrittäjät kantavat joka tapauksessa osan menekkiriskistä ja niitä kohdellaan itsenäisten välikäsien tavoin.

60. Menekkiriskiä olisi arvioitava toisin ainoastaan siinä tapauksessa, että CEPSAn toimittaman polttoaineen kiertonopeus ei missään tapauksessa ylitä yhdeksää päivää[65], eli jos polttoaine ei siis koskaan ole varastoituna polttoainesäiliöihin pidempään kuin yhdeksän päivän ajan ja se on aina myyty loppuun jo silloin, kun CEPSAn lasku maksetaan. Huoltamoyrittäjien maksut CEPSAlle muodostuivat nimittäin tällöin vain niiden tulojen siirtämisestä, joita kauppaedustaja tosiasiallisesti tavoittelee päämiehensä kanssa tekemistään liiketoimista ilman, että huoltamoyrittäjällä olisi tältä osin menekkiriskiä. Confederación ja CEPSA ovat tältä osin esittäneet ja arvioineet tosiseikat eri tavoin yhteisöjen tuomioistuimessa.

61. Myös menekkiriski jäisi CEPSAlle, jos huoltamoyrittäjällä olisi *realistinen* mahdollisuus vähentää ne toimitetun polttoaineen osuudet, joita ei mahdollisesti vielä ole myyty kolmansille[66] CEPSAn laskua maksettaessa[67] niin, että vain tosiasiallisesti lopullisille asiakkaille yhdeksän päivän sisällä myyty polttoaine olisi maksettava. Confederació on tosin todennut tältä osin yhteisöjen tuomioistuimelle, ettei CEPSAn harjoittamassa laskutusjärjestelmässä ole mahdollista tehdä tällaisia vähennyksiä polttoaineen toimittamisesta yhdeksän päivän kuluttua kulloinkin suoritettavista maksuista, ja niitä olisi vaikea käsitellä myös verotuksellisesti. Tämän seikan tutkiminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä.

64 – Vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 16 kohta, kolmas ja kuudes luetelmakohta.

65 – Toimitetun polttoaineen keskimääräisen kiertonopeuden pelkkä tarkastelu kaikissa niissä huoltamoissa, joihin Cepsa suorittaa toimituksia, ei tässä asiayhteydessä riitä, koska kiertonopeus voi vaihdella suuresti huoltamoiden sijainnin ja koon sekä niiden asiakasmäärien perusteella.

66 – Siis ne osuudet Cepsan toimittamasta polttoaineesta, joita huoltamo ei ole voinut myydä Cepsan suorittaman toimituksen ja sille maksettavan laskun välisen yhdeksän päivän aikana.

67 – Tätä varten ei ole välttämätöntä eikä realististakaan, että myymättä jäänyt polttoaine palautetaan fyysisesti Cepsalle, joka kuljettaa sen jälleen pois. Jos maksuajan pidennys myymättä jääneelle polttoaineelle sen tosiasialliseen myyntiin asti kuluttajalle johtaisi siihen, että tältä osin menekkiriski on Cepsalla.

62. Kauppaedustajan välittämistä kaupoista koituviin riskeihin liittyy edellä käsiteltyjen tuotteeseen liittyvien riskien lisäksi myös *liiketoiminnallinen investointiriski*. Tällä tarkoitetaan erityisesti investointeja infrastruktuuriin (huoltamoiden osalta esimerkiksi polttoainesäiliöiden hankkiminen) ja mainonta päämiehen tuotteiden myynnin yhteydessä. [68] Siltä osin kuin tällaiset kustannukset kuuluvat kauppaedustajan maksettaviksi, hän nimittäin jakaa myös riskin, joka liittyy päämiehen lukuun välitettyihin kauppoihin. Ennakkoratkaisupyynnössä ei ole mitään tietoja tästä. On kansallisen tuomioistuimen tehtävänä esittää tältä osin tarvittavat toteamukset.

63. Nyt käsiteltävässä asiassa ei kaiken kaikkiaan voida poissulkea sitä, että edellä mainittujen tuotteeseen liittyviä riskejä ja liiketoiminnallisia investointiriskejä koskevien perusteiden soveltamisen perusteella saadaan sekava lopputulos. Siltä osin on muistettava, että nämä perusteet ovat ainoastaan viitteitä siitä, miten riski on jaettu kauppaedustajan ja päämiehen kesken. Kuten edellä todettiin, kaikkien yksittäistapaukseen liittyvien seikkojen kokonaisarviointi ratkaisee.

64. Jo silloin, jos kauppaedustaja vastaa ainoastaan osasta edellä mainituista kustannuksista tai velvoitteista, hänen asemansa lähenee itsenäisen jälleenmyyjän asemaa, jolloin edustajan ja päämiehen ei voida enää katsoa muodostavan yhtä taloudellista yksikköä, vaan edustajaa on pidettävä itsenäisenä yrityksenä näiden tuotteiden markkinoilla; mikäli sitä vastoin kauppaedustaja ei vastaa mistään riskeistä, jotka liittyvät hänen välittämiinsä kauppoihin, häntä voidaan pitää varsinaisena kauppaedustajana, joka toimii ainoastaan päämiehensä avustajana. [69] Näin pitäisi olettaa myös siinä tapauksessa, että kauppaedustaja kantaa vain merkityksettömässä määrin näitä riskejä. [70] Taloudelliselta kannalta ei näet ole mitään eroa siinä, kantaako kauppaedustaja *ollenkaan* tai vain *merkityksettömässä määrin* riskejä, jotka liittyvät hänen välittämiinsä kauppoihin.

65. Tässä tehtävä arviointi ei kata *provisioriskiä*. Kauppaedustajan toiminnan perustana on näet se, että hänen palkkionsa riippuu kokonaan tai osittain hänen omasta suorituksestaan, erityisesti hänen välittämiensä kauppojen lukumäärästä ja/tai arvosta. [71] Tästä syystä edustaja kantaa tyypillisesti provisioriskin samalla tavoin, olipa

68 – Vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 16 kohta, toinen ja viides luetelmakohta. Niiden investointien merkitystä, joita toteutetaan huoltamosopimusten perusteella, jotta myyntipaikan imago mukautettaisiin markkinoitavaan tavaramerkkiin, korostetaan esim. asiassa C-214/99, Neste, 7.12.2000 annetussa tuomiossa (Kok. 2000, s. I-11121, 34 kohta).

69 – Edellä alaviitteessä 41 mainitussa asiassa Volkswagen ja VAG Leasing annettu tuomio, 19 kohta ja edellä alaviitteessä 53 mainitussa asiassa DaimlerChrysler annettu tuomio, 87 kohta; vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 15 ja 17 kohta.

70 – Vastaavasti myös edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 15 ja 17 kohta.

71 – Direktiivin 86/653 6 artiklan 2 kohta. Vrt. lisäksi edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 15 kohdan loppu ja 16 kohdan seitsemäs luetelmakohta.

kyseessä varsinainen tai epävarsinainen kauppaedustaja.

iii) Riskin jakautumista koskevat seuraukset arvioitaessa huoltamosopimuksiin sisältyviä sitovia hintoja kilpailuoikeuden kannalta

66. Mikäli riskin jakautumista koskeva tutkimus johtaa siihen päätelmään, että huoltamoyrittäjät, joiden tavarantoimittaja on CEPSA, ovat sen varsinaisia kauppaedustajia ja muodostavat siis sen kanssa yhden taloudellisen yksikön, kyseiset huoltamosopimuksiin sisältyvät sopimuslausekkeet eivät kuuluisi EY 81 artiklan soveltamisalaan jo senkään vuoksi, että kyseessä ei ole itsenäisten yritysten välinen sopimus, eivätkä ne kuulu näin ollen myöskään asetuksen N:o 1984/83 tai asetuksen N:o 2790/1999 mukaisten ryhmäpoikkeusten soveltamisalaan. Kyseisten sopimusten mukaisia sitovia jälleenmyyntihintoja ja muita määräyksiä ei siten voida arvioida näiden oikeussääntöjen perusteella. [72]

67. Mikäli huoltamoyrittäjiä on sitä vastoin heidän kantamiensa riskien vuoksi pidettävä epävarsinaisina kauppaedustajina tai itsenäisinä jälleenmyyjinä ja heidät on siten luokiteltava itsenäisiksi taloudellisiksi toimijoiksi, huoltamosopimuksia on arvioitava EY 81 artiklan ja sovellettavien ryhmäpoikkeusasetusten säännösten perusteella.

68. Viimeksi mainitun tapauksen osalta on täydellisyyden vuoksi todettava vielä seuraavaa:

69. Aluksi on huomattava, että EY 81 artikla ja siten myös mahdolliset ryhmäpoikkeusasetukset koskevat ainoastaan sellaisia yritysten välisiä sopimuksia, joiden tarkoituksena on kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen tai joilla on tällaisia vaikutuksia. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan [73] tässä yhteydessä ei pidä tarkastella pelkästään yksittäistä edustussopimusta vaan on otettava huomioon myös tähän sopimukseen liittyvä taloudellinen ja oikeudellinen asiayhteys kokonaisuutena. Erityisesti on otettava huomioon se, että yksittäisellä sopimuksella saattaa olla yhdessä toisten samanlaisten sopimusten kanssa kumulatiivinen vaikutus kilpailuun. Tästä syystä on tutkittava, miten tällainen sopimus yhdessä muiden samankaltaisten sopimusten kanssa vaikuttaa kotimaisten tai muista jäsenvaltioista tulevien kilpailijoiden mahdollisuuksiin

72 – Näin myös edellä alaviitteessä 45 mainitut komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 15 kohdan loppu ja 18 kohta, erityisesti kolmas luetelmakohta.

73 – Asia 23/67, Brasserie De Haecht, tuomio 12.12.1967 (Kok. 1967, s. 544, 555 ja 556); edellä alaviitteessä 47 mainituissa yhdistetyissä asioissa Suiker Unie ym. v. komissio annettu tuomio, 549 kohta); asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991 (Kok. 1991, s. I-935, Kok. Ep. XI, s. I-77, erityisesti 13–15, 19 ja 20 kohta); asia C-230/96, Cabour, tuomio 30.4.1998 (Kok. 1998, s. I-2055, 50 kohta) ja edellä alaviitteessä 64 mainitussa asiassa Neste annettu tuomio, erityisesti 25–27 kohta.

päästä relevanteille markkinoille tai kasvattaa osuuttaan näistä markkinoista.

70. Siltä osin kuin kansallisessa lainsäädännössä ainoastaan viitataan yhteisön oikeuteen täysin valtionsisäisten tilanteiden osalta, ratkaisevaa ei ole myöskään se, ovatko asianomaiset huoltamosopimukset omiaan rajoittamaan jäsenvaltioiden välistä kauppaa.[74] Sellaisessa tapauksessa ei tarvitse myöskään välttämättä tutkia huoltamosopimusten vaikutuksia yhteismarkkinoihin vaan Espanjan kilpailuoikeuden perusteella vaikutuksia relevantteihin markkinoihin.

71. EY 81 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen ryhmäpoikkeusten osalta on lopuksi huomattava, että asetus N:o 1984/83 kumottiin 1.6.2000 asetuksella N:o 2790/1999. Niiden sopimusten osalta, jotka olivat voimassa jo 31.5.2000 ja jotka täyttivät kyllä poikkeukselle asetuksessa N:o 1984/83 asetetut edellytykset mutta eivät asetuksen N:o 2790/1999 mukaisia edellytyksiä, myönnettiin siirtymäaikaa 31.12.2001 saakka.

72. Se, mikä merkitys on annettava 1.6.2000 jälkeen Real Decreton nro 157/1992 1 §:n 1 momentin B kohtaan sisältyvälle viittaukselle asetukseen N:o 1984/83, on kansallista oikeutta koskeva kysymys, jonka arvioiminen kuuluu yksinomaan kansalliselle tuomioistuimelle.[75]

73. Missään tapauksessa asetuksen N:o 1984/83 mukainen ryhmäpoikkeus sen enempää kuin asetuksen N:o 2790/1999 mukainen ryhmäpoikkeuskaan eivät kuitenkaan vapauta huoltamosopimuksia, joissa määrätään huoltamoyrittäjille sitovia jälleenmyyntihintoja, EY 81 artiklan 1 kohdan mukaisen kiellon soveltamisesta.[76] Tällaista vapautusta ei voida johtaa näistä asetuksista myöskään laajentavalla tulkinnalla.[77] Lisäksi on muistettava, että asetuksen N:o 2790/1999 mukaista uutta ryhmäpoikkeusta ei kyseisen asetuksen 3 artiklan mukaan sovelleta silloin, kun markkinaosuus on yli 30 prosenttia.

74 – Mahdollisella jäsenvaltioiden välisen kaupan rajoittamisella on merkitystä ainoastaan siltä osin kuin yhteisön oikeutta pitäisi soveltaa välittömästi (eikä siis ainoastaan välillisesti siten, että siinä viitataan kansalliseen oikeuteen); vrt. velvoitteesta soveltaa yhteisön oikeutta ja kansallista oikeutta tarvittaessa rinnakkain asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohta; vrt. jäsenvaltioiden välisen kaupan rajoittamisen osalta lisäksi asia C-475/99, Ambulanz Glöckner, tuomio 25.10.2001 (Kok. 2001, s. I-8089, 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat, erityisesti 48 kohta) ja asia 161/84, Pronuptia, tuomio 28.1.1986 (Kok. 1986, s. 353, Kok. Ep. VIII, s. 421, 26 kohta) sekä komission tiedonanto "EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista" (EYVL 2004, C 101, s. 81).

75 – Vrt. edellä alaviitteessä 17 mainituissa yhdistetyissä asioissa Dzodzi annettu tuomio, 41 ja 42 kohta ja asiassa Leur-Bloem annettu tuomio, 33 kohta.

76 – Asetuksen N:o 2790/1999 soveltamisen kannalta tämä ilmenee jo nimenomaisesti sen 4 artiklan 1 kohdan a alakohdasta. Sama ilmenee asetuksen N:o 1984/83 soveltamisalalla, kun tarkastellaan kokonaisuutena sen huoltamoita koskevia 10–13 artiklaa, joissa kylläkin sallitaan esimerkiksi yksinostosopimukset (vrt. erityisesti sen 10 artikla ja 11 artiklan a kohta) mutta ei säädetä sidotuista hinnoista (vrt. sen 11 artiklan johdantolauseen sanamuoto: "Edellä 10 artiklassa mainitun velvoitteen lisäksi jälleenmyyjälle ei saa määrätä muita kilpailunrajoituksia kuin – –").

77 – Vrt. asia C-70/93, Bayerische Motorenwerke, tuomio 24.10.1995 (Kok. 1995, s. I-3439, 28 kohta) ja edellä alaviitteessä 69 mainitussa asiassa Cabour annettu tuomio, 30 kohta.

VI Ratkaisuehdotus

74. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaisi Tribunal Supremon kysymykseen seuraavasti:

1) Öljy-yhtiön ja sellaisten huoltamoyrittäjien, joiden tavarantoimittaja se on, välisiä yksinostosopimuksia, joissa viimeksi mainittu sitoutuu myymään yksinomaan tämän öljy-yhtiön moottori- ja lämmityspolttoaineita, on arvioitava EY 81 artiklan perusteella, vaikka öljy-yhtiön ja huoltamoyrittäjän välinen sopimus olisi komissio- tai edustussopimus.

Tällaiset sopimukset voivat 1.6.2000 lähtien olla sallittuja EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 22 päivänä joulukuuta 1999 annetun komission asetuksen (EY) N:o 2790/1999 nojalla.

Aikaisemmin tällaiset sopimukset saattoivat olla vapautettuja EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) mukaisesta kiellosta perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinostosopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 1984/83 nojalla.

2) Öljy-yhtiöiden ja sellaisten huoltamoyrittäjien, joiden tavarantoimittaja se on, välisiä sopimuksia, joissa viimeksi mainituille annetaan öljy-yhtiön moottori- ja lämmityspolttoaineiden osalta määräyksiä vähittäismyyntihinnoista sekä myynti- ja liiketoiminnan ehdoista ja menettelytavoista, on arvioitava EY 81 artiklan perusteella siinä tapauksessa, että asianomaiset huoltamoyrittäjät myyvät näitä polttoaineita joko omaan lukuunsa kolmansille osapuolille tai siten, että he joka tapauksessa – komissionääreinä tai kauppaedustajina – joutuvat vastaamaan enemmän kuin merkityksettömässä määrin myyntiin kolmansille osapuolille liittyvistä riskeistä.

Samoin edellytyksin voidaan arvioida tällaisia sopimuksia 1.6.2000 lähtien asetuksen N:o 2790/1999 perusteella ja voitiin arvioida ennen tätä ajankohtaa asetuksen N:o 1984/83 perusteella.